09/03/2019

Ο Πράσινος Θεσσαλικός Λίθος ενώνει για αιώνες λαούς, θρησκείες και πολιτισμούς

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Στις διαλέξεις του, ο αναπληρωτής καθηγητής Κοιτασματολογίας- Γεωχημείας του ΑΠΘ, Βασίλειος Μέλφος, για να κεντρίσει περισσότερο το ενδιαφέρον του ακροατηρίου του, θέτει συχνά το ερώτημα:

«Τι συνδέει την Αγία Σοφία της Κωνσταντινούπολης, το Top Capi, το ανάκτορο του Καρλομάγνου στην Γερμανία, τον Άγιο Βιτάλιο της Ραβένα στην Ιταλία, το Dome of the Rock της Ιερουσαλήμ, την εκκλησία του Αγίου Μάρκου της Βενετίας, το τζαμί της Κόρδοβα, τον καθεδρικό ναό Westminster του Λονδίνου, το μέγα τέμενος Kairouan της Τυνησίας, την Αχειροποίητο, τα ανάκτορα του Γαλερίου και τον Άγιο Δημήτριο της Θεσσαλονίκης;».

«Είναι όλα γνωστά μνημεία ή ανάκτορα που υπηρετούν διαφορετικές θρησκείες και άλλους σκοπούς. Ξεχωριστά οικοδομήματα πολιτισμών και παγκόσμιας κληρονομιάς, αλλά υπάρχει στο εσωτερικό τους ή στην πρόσοψή τους, στην κατασκευή, ή στη διακόσμησή τους ένα σπάνιο υλικό που τα ενώνει μεταξύ τους», απαντά ο ίδιος και εξηγεί:

«Πρόκειται για ένα πέτρωμα που έχει διασκορπιστεί στα πέρατα του κόσμου και η χρήση του “ενώνει” λαούς, θρησκείες και πολιτισμούς. Προέρχεται από ένα και μόνο μέρος της Ελλάδας και του κόσμου και χρησιμοποιείται εδώ και 2000 χρόνια. Ωστόσο ελάχιστοι το ξέρουν…».

Είναι ο Πράσινος Θεσσαλικός Λίθος που αναφέρεται σε δεκάδες πηγές ως “Θετταλή Λίθος”, “Θεσσαλικός Λίθος”, ή “Χασαμπαλιώτικος Λίθος” και σε άλλες πηγές, λανθασμένα ως Αττράκιος ή Verde Antico, το Ιταλικό μάρμαρο. Η πηγή της προέλευσής του, απ΄ όπου ξεκίνησε και κατέκτησε, από τους ρωμαϊκούς χρόνους έως πρόσφατα όλο τον κόσμο, είναι τα λατομεία της Χασάμπαλης. Μια λοφώδης περιοχή 10 χιλιόμετρα από την Λάρισα, κοντά στο Συκούριο, από την οποία καθόλη την διάρκεια του 20ου αιώνα -μέχρι το 1985 που σταμάτησε οριστικά η εξόρυξή του- εξακολουθούσαν να φεύγουν ποσότητες για την διακόσμηση κτιρίων στη Ρωσία, στον Καναδά, στη Μ.Βρετανία και στις ΗΠΑ.

Ιστορικοί, αρχαιολόγοι, γεωλόγοι και άλλοι ειδικοί που έχουν ασχοληθεί μαζί του, όπως ο καθηγητής του ΑΠΘ, συχνά “δυσφορούν” με την ιστορία που τόσο έχει …παραβλέψει να καταγράψει την αξία του. Γι΄ αυτό και τα τελευταία χρόνια, με επίκεντρο το Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας, έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια ανάδειξης και ιστορικής αποτίμησης για να αποκατασταθεί η θέση του ανάμεσα στα παγκόσμια διαπολιτισμικά στοιχεία.

«Η προέλευση και το ιστορικό βάθος της χρήσης του Πράσινου Θεσσαλικού Λίθου» ανέφερε στο ΑΠΕ- ΜΠΕ η προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λάρισας, Σταυρούλα Ζδρόλια, «δεν είναι ιδιαίτερα γνωστά- κι αυτός είναι ένας απ τους λόγους που το Μουσείο προβάλλει σε μόνιμη έκθεση τον “Χασαμπαλιώτικο Λίθο”. Στο Μουσείο της Λάρισας φιλοξενείται μάλιστα και τμήμα αγάλματος εφήβου από πράσινο μάρμαρο, ένα από τα δύο ίσως που φιλοτεχνήθηκαν σε όλο τον κόσμο».

Πάνω στο “Πράσινο Θεσσαλικό μάρμαρο”, λέει στο ΑΠΕ – ΜΠΕ ο καθηγητής Κοιτασματολογίας- Γεωχημείας, που έχει ασχοληθεί πολλά χρόνια μ΄ αυτό «οι περίοδοι ειρήνης και ανοικοδόμησης, περίοδοι πολιτισμού αλλά και κάποιοι πόλεμοι έχτισαν κι έπαιξαν ένα εκπληκτικό παιχνίδι... Κανένα οικοδομικό υλικό δεν έχει τέτοια διαχρονική παρουσία σε μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και σε τόσο μεγάλες περιόδους της παγκόσμιας Ιστορίας». Από τον 15ο αιώνα, λόγω της ιδιαίτερης αισθητικής και του χρώματος, η χρήση του πράσινου πολύτιμου πετρώματος κατέστη απαραίτητη στα τεμένη και στους μουσουλμανικούς χώρους λατρείας, όπως στο υπέρθυρο του Firuz Aga Camii (Κωνσταντινούπολη), στο Αλκαζάρ και στο Αλατζά Ιμαρέτ της Θεσσαλονίκης.

Επιστημονικά, ο Πράσινος Θεσσαλικός Λίθος είναι ένα εξαιρετικά σπάνιο πέτρωμα. Ένας «οφιτασβεστίτης, λατυποπαγής που αποτελείται από λατύπες σερπεντινίτη διαφόρων διαστάσεων σε πρασινόμαυρο χρώμα με αποστρογγυλεμένα εγκλείσματα λευκού μαρμάρου», μας εξηγεί ο κ. Μέλφος. Προέρχεται κατευθείαν από τον βυθό της θάλασσας της Τηθύος, οι μεταβολές της οποίας "γέννησαν" τις ηπείρους και την Μεσόγειο Θάλασσα. Με άλλα λόγια ένας ισχυρός σπάνιος γρανίτης αλλά «σήμερα δεν συμφέρει καθώς η εξόρυξη μαρμάρου διαθέτει φθηνότερες λύσεις σε παρόμοια πετρώματα…».

Αυτή η σκληρή του σύνθεση, η δύσκολη εξόρυξή του και η πολυχρωμία του ήταν τα χαρακτηριστικά για τα οποία υπήρξε ακριβός στην τιμή του και χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά στη λάξευση αντικειμένων μεγάλων διαστάσεων, όπως κίονες, επενδύσεις τοίχων και δαπέδων, καθώς και στην κατασκευή σαρκοφάγων που προορίζονταν για αυτοκράτορες ή μέλη των οικογενειών τους.

Επί αυτοκράτορα Διοκλητιανού ο πράσινος Θεσσαλικός λίθος καταλάμβανε την πέμπτη θέση ανάμεσα στα ακριβότερα διακοσμητικά πετρώματα από διάφορες περιοχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ήταν από τα πρώτα υλικά που αφαιρούσαν οι κατακτητές μιας πόλης από τα σημαντικά αρχιτεκτονικά οικοδομήματά της και γι΄ αυτό παρατηρείται επαναχρησιμοποίησή του (μέχρι και τον 16ο αιώνα) κυρίως από Ρωμαίους και Βυζαντινούς αυτοκράτορες για τη διακόσμηση εκκλησιαστικών και κοσμικών κτιρίων. Η καλύτερη περίοδος χρήσης του, σύμφωνα με τον κ. Μέλφο, είναι τα Βυζαντινά χρόνια. Την περίοδο της Αναγέννησης ο λίθος ονομάστηκε Verde Antico(=αρχαίο πράσινο) και διακινούνταν στις αγορές ως ιταλικό μάρμαρο(!) επειδή οι Ιταλοί έμποροι ήταν αυτοί που το διακινούσαν περισσότερο. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση Πράσινου Θεσσαλικού Λίθου υπάρχει σήμερα μόνο στην "Αγιά Σοφιά". Έχει εντοπιστεί σε περισσότερα από 60 σημεία της, κίονες, πλάκες δαπέδου και ορθομαρμάρωση. Στην Ελλάδα έχει εντοπιστεί επίσης στην Αγία Σοφία, στο Επταπύργιο, στη Ροτόντα (βαπτιστήριο), στη Ρωμαϊκή Αγορά, στη μονή Βλατάδων (Θεσσαλονίκης), σε τρεις μονές του Αγίου Όρους, στο τζαμί Οσμάν Σαχ (Τρικάλων), στους Φιλίππους (Καβάλας), στον Άγιο Αχίλλειο (Λάρισας) και αλλού.

Παρόμοιο πράσινο μάρμαρο, όχι όμως το ίδιο, υπάρχει σε Βέροια και Τήνο.

Η πηγή του Πράσινου Θεσσαλικού Λίθου, τα λατομεία της Χασάμπαλης ανήκουν σήμερα σε πολυεθνική εταιρία η οποία τα κληρονόμησε στις αρχές του 20ου αιώνα. Εξαιτίας του υψηλού κόστους η εξόρυξη του σπάνιου γρανίτη της Λάρισας έχει …ανασταλεί. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο κ. Μέλφος, μιλώντας στο ΑΠΕ – ΜΠΕ, «τα λατομεία θα πρέπει να αναδειχθούν γιατί αποτελούν σημαντικό μνημείο

όπου αναδεικνύεται η τεχνολογία της εξόρυξης λίθων από τα ρωμαϊκά χρόνια έως το πρόσφατο παρελθόν με μικρές διακυμάνσεις».

Πηγή: ΑΠΕ – ΜΠΕ